Polona Zupančič, višja medicinska sestra
Univerzitetni klinični center
Pediatrični oddelek kirurških strok
Ljubljana
Petra Kersnič, višja medicinska sestra
Univerzitetni klinični center
TOZDUniverzitetna ginekološka klinika
Ljubljana

Čiščenje predmetov in prostorov v bolnišnici

UDK 614.47:616-081.213

IZVLEČEK. *Čiščenje prostorov in predmetov v bolnišnici je temeljno opravilo, ki mora biti nepretrgano in načrtovano glede na dnevno, tedensko in mesečno zaporedje delovnih nalog. Za čistočo prostorov in predmetov veljajo najstrožja (aseptična), manj stroga in običajna merila. Opisana so temeljna načela čiščenja, čistilna sredstva in pripomočki ter proces čiščenja in razkuževanja. Podrobneje je opisano čiščenje sten, stropov, talnih površin, oken, svetlobnih teles, predmetov in površin, ki so barvane z oljnato barvo, lakirani ali kromirani; prav tako tudi čiščenje umivalnikov, kopalnih kadi, stranišč, oblazinjenih predmetov ter priprava in shranjevanje čistilnih in delovnih pripomočkov.*

CLEANING OF THE HOSPITAL FACILITIES AND EQUIPMENT. *Cleaning of the hospital facilities and equipment is a basic, continuous duty carried out according to the daily, weelsly and monthly schedule. To maintain the required cleanliness of the hospital facilities, furniture and equipment, the sanitary measures, either the most rigorous ones, the less strict ones or the te standard ones should be taken. The basic principles governing washing and disinfection are presented and the cleaning materials are descriebd. Cleaning of walls, ceilings, floors, windows, lamps and other items protected with oil-gloss or chrome finish, and washing of wash basins, bath tubs, toilets and upholstered furniture is described in detail and the preparing and storing of cleaning materials is presented.*

Čiščenje in vzdrževanje predmetov in prostorov je glavno opravilo, da dosežemo higieno in čistočo. S čiščenjem odrastranjujemo vidno in nevidno nečistočo, v kateri se zadržujejo klice, obenem pa ohranjamo trajnost prostorov in predmetov. S tem preprečujemo okužbe in zagotavljamo uspešnost zdravstvenih dejavnosti, kot sta zdravljenje in zdravstvena nega bolnika. Čiščenje mora biti kontinuiran in programiran delovni proces po urah, dnevih, tednih in mesecih. Glede na vzdrževanje zahtevane in zaželene higienske ravni ločimo:

A. Aseptična področja — tu veljajo najstrožji higienski kriteriji, ker je možnost širjenja okužb največja: sobe, porodne sobe, sterilizacija, oddelki za zdravljenje opeklin, otroški oddelki, oddelki za intenzivno nego in terapijo bolnikov, kjer se zdravijo nedonošenčki in novorojenčki, oddelki za hemodializo ter bolniški oddelki, kjer se zahtevajo aseptični delovni pogoji.

B. Higienska področja — tu veljajo drugi manj strogi kriteriji za vzdrževanje čistoče predmetov in prostorov: bolniške sobe, sanitarni prostori (umivalnice, kopalnice, stranišča), fekalni izliv, prostori za diagnostiko in terapijo, čajne kuhinje, centralne kuhinje, čakalnice, pralnice, sredstva za prevoz čistega in nečistega materiala itd.

Poostren nadzor nad čiščenjem in vzdrževanjem pa je potreben v zdravstvenih delovnih organizacijah v naslednjih delovnih prostorih: stranišča, kopalnice, umivalnice, fekalni izlivi, prevezovalnice — ambulante, pralnice, prostori, kjer se zbirajo smeti, umazano perilo in drugi material, ki bi lahko bili vir okužbe. Podobno je potrebno nadzorovati vse pripomočke za čiščenje: stroje za čiščenje, transportne vozičke za čiste in umazane predmete ipd.

Zaradi vse pogostejših alimentarnih zastrupitev moramo neprekinjeno nadzorovati higieno v centralnih kuhinjah, mlečnih kuhinjah, čajnih kuhinjah in drugih obratih družbene prehrane.

C. Navadno higiensko področje: tu veljajo običajni kriteriji za čisto predmetov in prostorov: oskrbovalni prostori, upravni prostori, tehnični prostori zdravstvenih delovnih organizacij.

Navedena razdelitev nam pomaga pri **organizaciji čiščenja, ki mora biti ekonomična, racionalna in tako načrtovana,** da so vsi, ki opravljajo to delo, enakomerno obremenjeni in da so pri čiščenju zajeti vsi predmeti in prostori. Tisti, ki nadzoruje in organizira čiščenje in vzdrževanje, mora vedeti:

— **kaj očistiti**
— **kje očistiti**
— **na kakšen način**
— **s kakšnimi sredstvi.**

Čiščenje mora biti razporejeno in načrtovano na:

— **dnevno zaporedje** delovnih nalog za posameznika in skupine ter
— **tedensko zaporedje** delovnih nalog za posameznika in skupine ter
— **generalno — temeljito čiščenje** za posameznika in skupine.

Prostore oziroma predmete, ki jih želimo očisti, ločimo glede na **stopnjo umazanosti:**

1. manj umazane površine in predmeti (stene, stropi, omarice, vrata okna ipd);

2. umazane površine in predmeti (bolniška postelja, vse delovne površine, čajna kuhinja, pralnica ter drugi pripomočki, ki jih uporabljamo pri umazanih delih);

3. pogojno za okužbo nevarni predmeti in prostori (fekalni izlivi, sanitarni prostori in vsi predmeti in prostori, kjer imamo opravit s kužnim materialom).

Da začnemo pravilno čistiti, moramo upoštevati vsa navodila o **higieni rok.**

1. Roke si umivamo:
— ob pričetku službe;
— pred delom in po opravljenem delu;
— po uporabi stranišča;
— pred opravili s hrano in po njih.

2. Čistiti začnemo po točno določenem programu.

3. Pred pričetkom dela pripravimo pripomočke za čiščenje in poskrbimo za pravilno pripravo osebe, ki bo opravljala tako delo (zaščitna obleka, rokavice, obutev).

4. Predmete in prostore čistimo **najprej manj umazane,** nato pa prehajamo k **bolj umazanim,** da ne širimo nečistoče in mikrobov.

5. Sanitarne površine (stranišča in fekalni izliv) čistimo vedno ločeno od drugih prostorov.

6. Pri vseh čiščenjih uporabljamo mokro čiščenje: **dve vedri in čistilne krpe.** V dve vedri, ki se ločita po namembnosti, nalijemo toplo vodo (40—50° C); v enem vedru dodamo vodi detergent, v drugem pustimo čisto vodo. Krpo namočimo v vodo z detergentom, ovijemo okoli nastavka za pomivanje in očistimo zaželeno površino tal ali stene. Uporabljano krpo izplaknemo v vedru s čisto vodo. Ožeto krpo namočimo v vedro z detergentom ter pomivamo po istem postopku do konca. Enak postopek uporabimo pri izplakovanju detergenta — takrat imamo v obeh vedrih čisto toplo vodo — in pri razkuževanju, ko imamo v enem vedru razkužilo (vodna raztopina), v drugem pa čisto vodo.

7. Prah s predmetov in površin brišemo vedno z mokro krpo.

8. Po vsakem delu je potrebno očistiti in pospraviti pripomočke za čiščenje, da le-ti niso vir okužbe. Zato je potreben posebej določen prostor, kjer pripomočke in čistila shranjujemo po načinu uporabe in namembnosti.

Ker ima oseba, ki je zadolžena za čiščenje, pri preprečevanju okužb eno najvažnejših nalog, od nje pričakujemo:

— osnove znanja o asepsi;
— znanje o zdravju (kako zdravje krepimo in ga ohranjujemo);
— osnovno znanje o gospodinjskih delih;
— občutek za red in čistočo;
— sposobnost za razdelitev dela po nujnosti in namembnosti;
— varčen odnos do pripomočkov za delo in do predmetov in prostorov, ki jih čisti ter
— human odnos do bolnikov in sodelavcev.

Čiščenje in čistilna sredstva

Voda je osnovno čistilno sredstvo, ki ji dodajamo detergente in druga čistila, da laže in temeljiteje odstranimo nečistočo, v kateri so mikrobi, ki bi lahko povzročili okužbo.

Čistila lahko uporabljamo samostojno ali pa kot vodno raztopino. Z njihovo pomočjo si olajšamo čiščenje, obenem pa jih uporabljamo za vzdrževanje predmetov in prostorov, kar pomeni daljšo uporabnost.

Čistilni pripomočki so pomagala, ki nam omogočajo lažje, temeljitejše čiščenje:

— vozički, s katerimi prevažamo čistila in čistilne pripomočke;
— vedra in lopate, ki so lahko iz pocinkane pločevine, emajlirane ali iz trdih plastičnih mas;
— krpe, ki so bombažne, vileda krpe, ki vzdržijo kuhanje in razkuževanje;

— nastavki za pomivanje tal iz kovine ali lesa;
— stroji za pomivanje tal.

Posebno pozornost moramo posvetiti čistilnim krpam. Praviloma morajo biti iz bombaža, da se po uporabi prekuhajo in avtoklavirajo. Za vsak prostor (sobe, stranišča, kopalnice itd.) se uporablja sveža krpa; zlasti moramo paziti, da se krpa za pomivanje tal ne uporablja v bolniških sobah, nato v stranišču ali obratno in da se po uporabi prekuha in avtoklavira.

Pri čiščenju prostorov se držimo načela:
— od zgoraj navzdol;
— od manj umazanega k bolj umazanemu.

Čiščenje stropov in svetlobnih teles

V večini zgradb, kjer so bolniki, so stropi prirejeni tako, da jih lahko mokro čistimo. Glede na zahtevnost higienskih meril čistimo strope, svetila in klimatske naprave vsak dan ali tedensko z nastavkom za čiščenje, ovitim s krpo, namočeno v raztopino detergenta. Uporabimo način dveh veder pri umivanju, izplakovanju in razkuževanju.

Čiščenje sten

Pri čiščenju sten uporabimo načelo dveh veder, mehko krpo, da površin ne poškodujemo. Če površin s pomočjo lestve ne dosežemo z rokami, si pomagamo z nastavkom za čiščenje, ki ima gobo.

Čiščenje posteljne enote

Bolniško posteljo, preiskovalno mizo in površine, ki jih uporabljamo za bolnika, tla bolniške sobe ali drugega prostora temeljito očistimo vsakič, ko se menja bolnik. Takrat moramo tudi razkužiti s sredstvom za razkuževanje. Hkrati zamenjamo prevleke žimnic in gumirano platno ali podloge. Pri čiščenju uporabimo toplo vodo z detergentom za grobo čiščenje, čisto vodo za izplakovanje in razkužilo. Posebno previdno in natančno očistimo kolesa pri postelji ali vozičkih (ali noge), kajti pogosto se tam najbolj nabira nečistoča, če jih redno ne čistimo.

K posteljni enoti sodi tudi nočna omarica, servirna mizica, klubska mizica, stoli, jedilna miza in drugi predmeti, ki jih uporablja bolnik.

Čiščenje oken in steklenih površin

Pri oknih očistimo najprej lesene okvirje in okenske police (lesene, kamnite, pločevinaste). Ko je to temeljito očiščeno z vodno raztopino detergenta, se lotimo čiščenja steklenih površin. Če so okna dvojna, najprej očistimo notranjo stran, šele nato zunanjo, in sicer od zgoraj navzdol. Za čiščenje stekla lahko uporabimo čisto toplo vodo in nato specialna čistila za steklo. Za bolj umazane zunanje steklene površine lahko uporabimo raztopino detergenta in nato čisto toplo vodo ter mehke bombažne krpe.

Čiščenje ogledal

Površine ogledal najbolje očistimo s toplo vodo, ki smo ji dodali nekaj špirita ali sredstva za čiščenje ogledal, ter mehko bombažno krpo. Površino osvetlimo s papirjem, jelenovo kožo ali bombažno krpo.

Čiščenje radiatorjev

Radiatorje moramo redno čistiti, ker se med rebri nabira precej nečistoče. Prah, ki se useda na radiatorje pozimi, ko le-ti grejejo, povzroča slab in suh zrak. Čistimo jih z mokro krpo, ovito okoli lesenega držala in namočeno v raztopino detergenta. Enako umijemo tudi steno za radiatorjem.

Čiščenje talnih površin

Ker uporabljamo za talne površine različne materiale — keramične ploščice, plastične snovi in druge materiale, moramo pri organiziranju čiščenja upoštevati lastnosti tal, njihovo vzdržljivost in občutljivost za čistilna sredstva in metode vzdrževanja materiala. Ker so talne površine tiste, ki jih največkrat dnevno pomivamo, bi nepravilno ravnanje z njimi lahko povzročilo veliko ekonomsko škodo. Nepogrešljivo je načelo **»dveh veder in treh krp«:**

— vedro za čisto vodo z detergentom;
  vedro s čisto vodo (enako pri izplakovanju in razkuževanju);
— krpa za detergent ali grobo umivanje;
  krpa za izplakovanje in
  krpa za razkuževanje.

Čiščenje predmetov in površin, ki so zaščiteni z oljnato barvo

Take predmete ali površine čistimo tako, da najprej odstranimo prah z vlažno krpo. Mastne madeže odstranimo z vodno raztopino detergenta ali drugega primernega čistila, ki ga moramo nato splakniti s čisto vodo. Pri čiščenju takšnih površin nikoli ne uporabljamo krtač ali močnih čistil, da ne naredimo raz v gladko plast barve, v katerih bi se nabirala nečistoča.

Čiščenje lesenih lakiranih površin

Največkrat so leseni predmeti lakirani; čistimo jih z mehko vlažno krpo in raztopino detergenta ali drugimi, posebej za to primernimi čistili. Tako očiščeno površino splaknemo s čisto vodo in osušimo s suho krpo.

Čiščenje kovinskih lakiranih površin in predmetov

Pri čiščenju teh uporabljamo blago raztopino detergenta ali primernega čistila, vlažno krpo, da ne zamakamo stičnih delov in ležajev kovinskih pred-

metov, ki jih čistimo. Voda bi povzročila rjavenje. Predmet po mehaničnem čiščenju z detergentom ali čistilom splaknemo s čisto vodo in osušimo s čisto suho krpo. Vozičke, stojala in podobne predmete v ležajih čistimo tako, da jih namažemo po čiščenju s strojnim oljem.

Čiščenje nitrolakiranih predmetov

Tako lakirani so predvsem pohištveni predmeti (narkotične omare, pisalne mize, strojepisne mize). Taki predmeti so v večini lakirani s tanko plastjo nitrolaka, ki je brez barve, zato vidimo naravno rast lesa. Čiščenje je zato zelo občutljivo, kajti želimo ohraniti prvoten videz takega pohištva. Za čiščenje takih predmetov uporabljamo mehke krpe, da ne bi ranili lakiranih površin. Če imamo na voljo blaga čistila za te predmete, ki obenem tudi ščitijo take površine, jih nanesemo na krpo in nato osušimo s suho mehko krpo.

Čiščenje kromiranih in nikljanih predmetov

Predmete, ki so lakirani in nikljani, po izpiranju v blagi raztopini detergenta posušimo s suho krpo. Pri tem lahko uporabljamo poseben krom prašek, da odstranimo madeže, ki jih drugače ne moremo odstraniti. Skrbeti je treba, da so taki predmeti shranjeni na suhem.

Čiščenje eluksiranih in poliranih aluminijastih predmetov

Za take predmete uporabljamo vlažno krpo, namočeno v blago raztopino detergenta. Nato jih temeljito obrišemo s suho mehko krpo, da na njih ne puščamo vodnih kapljic, ki bi povzročale, da bi aluminij oksidiral in puščal madeže. Če nastanejo taki madeži, jih odstranimo s krom praškom, zaščitimo pa s pasto za poliranje. Nikoli ne uporabljamo močnih čistil ali praškov, ki bi lahko površino takih predmetov ranili, tako da bi nastale raze, kjer bi se zadrževala nečistoča.

Čiščenje predmetov in površin iz ultrapasa

Tudi pri teh predmetih in površinah moramo uporabljati čiste in mehke krpe, da z brisanjem ne bi na površini naredili prask, zarez, v katerih bi se nato nabirala umazanija, obenem pa take površine ne dajejo več estetskega videza. Za čiščenje uporabljamo blago raztopino detergenta in mehko krpo. Po tem čiščenju moramo detergent še splakniti z vodo, nato pa še osušiti s suho mehko krpo ali papirjem. Stare madeže maščobnega izvora očistimo z milnico, alkoholom ali bencinom.

Čiščenje gume, podolita, linoleja

Take površine iz gume, podolita ali linoleja čistimo in vzdržujemo s toplo vodo in detergentom in grobimi krpami. Pazimo, da nam voda ne zamaka in uhaja pod gumo ali linolej, kar lahko razkroji lepilo, tako površine odstopijo in

na nevidnih mestih se nabira nečistoča. Detergent moramo dobro izprati in po potrebi tako površino zaščititi s pasto ali mlekom.

Čiščenje teraco tlaka in marmornatih plošč

Teraco tlak in marmornate plošče čistimo z raztopino detergenta močnejše koncentracije, ker se v porah tlaka hitreje nabira nečistoča. Pri tem lahko uporabljamo mehko krtačo. Detergent po uporabi dobro izplaknemo in uporabimo še sredstva, ki takim površinam dajejo sijaj in ščitijo kamen.

Keramične ploščice

Keramične ploščice očistimo s toplo vodo in detergentom, ali pa za čiščenje madežev uporabljamo posebej zanje pripravljena čistila. Tudi ta sredstva moramo izprati in nato površine izsušiti z mehko suho krpo ali s papirjem.

Čiščenje oblazinjenih predmetov

Blazine za vozičke, previjalne mize in podobno čistimo s toplo vodo, ki ji dodamo raztopino detergenta in grobo krpo. Ko to izmijemo, blazino še osušimo. Po potrebi redno tudi zamenjamo prevleke blazin, če so le-te oblečene. Pri tem je potrebno skrbeti tudi za kolesa vozičkov, da se na njih ne nabira umazanija, zato jih redno čistimo ter jih od časa do časa namažemo s strojnim oljem.

Čiščenje žimnic

Ker je vedno manj možnosti, da bi take in podobne predmete čistili na prostem, jih čistimo v prostoru, kjer so. Prevleke žimnic redno menjamo za vsakim bolnikom in po potrebi. Jogi žimnice čistimo z detergentovo peno in gobo.

Čiščenje preprog

Preproge dnevno sesamo s sesalcem za prah, po potrebi jih očistimo s peno in jih vsaj enkrat letno oddamo v kemično čiščenje.

Čiščenje umivalnikov

Umivalnikom, na katerih je običajno veliko bolezenskih klic, je treba posvetiti posebno pozornost, enako kopalni kadi in straniščni školjki. Umivalniki so iz različnega materiala; najidealnejši so umivalniki iz porcelana z zaobljenimi robovi, ki morajo biti dovolj globoki, da voda ne škropi v okolico. Pri čiščenju s čistilnim sredstvom in krpo je treba dobro očistiti tudi zunanje površine umivalnika in sifon, ki ga dezinficiramo z raztopino klorovega preparata vsaj enkrat tedensko. Vedno razkužimo tudi pipe.

Čiščenje kopalnih kadi in tušev

Čistimo jih vsaki dan s čistilnim sredstvom za kopalne kadi, pred uporabo in po uporabi jih tudi razkužujemo. Z drgnjenjem je treba natančno očistiti površine kopalne kadi (kjer se rade pojavijo razpoke v emajlu), zlasti robove, sifon in pipe.

Čiščenje stranišč

Straniščno desko in straniščno školjko čistimo s čistilnim sredstvom in krpo od zunanje površine na rob straniščne školjke, nato notranjost. Straniščno desko očistimo z novo krpo: najprej zgornjo površino deske in krpo zavržemo, nato spodnjo stran in krpo spet zavržemo. Praviloma razkužujemo stranišče z brisanjem površine s čisto krpo, namočeno v razkužilo po istem postopku, kot čistimo.

Priprava in shranjevanje čistilnih pripomočkov

Navadno se uporabljajo v zdravstvenih organizacijah vozički za prevoz pripomočkov za čiščenje, na katerih si čistilka pripravi čistilna sredstva, čiste krpe, prastične vrečke za pobiranje smeti, vedra, nastavek za mokro čiščenje tal, smetišnico in omela. Zaradi racionalizacije dela se priporoča uporaba veder na premičnem podstavku na kolescih.

Delovni pripomočki

Pred pričetkom dela je potrebno, da se čistilka (pobiranje smeti, umazanega perila, čiščenje stranišč, kopalnic, umivalnic) ustrezno zaščiti s primernim obuvalom, zaščitno obleko, rokavicami. Seznanjena mora biti z vsemi higienskimi načeli (čiščenje po sistemu dveh veder, pravilno uporabo krp, pravilnim ravnanjem z umazanimi pripomočki za delo, pravilnim ravnanjem z drugimi predmeti za čiščenje). Posebno pomembno je ravnanje z umazanimi pripomočki za delo. Umazana vedra, vozičke, nastavke za čiščenje mora po uporabi očistiti s čistilnimi sredstvi in razkužiti (vedra, krtače za ročno in strojno čiščenje tal se morajo avtoklavirati!). Krpe še isti dan nesemo v pralnico. Umazane krpe ne namakamo v razkužilo in jih nato zopet uporabimo. Krpe pred pranjem dezinficiramo, kadar z njimi čistimo zelo okužene predmete (okužene nočne posode, stranišča, kopalne kadi ipd.). Omela, metle ter sesalnike za prah v bolniških prostorih ne smemo uporabljati, ker z njimi dvigujemo krah, v katerem se zadržujejo bolezenske klice. Vsi pripomočki za čiščenje morajo biti pravilno shranjeni in vzdrževani v posebnem prostoru, ki se deli na čisti in nečisti del. V čistem delu se shranjujejo čiste krpe, zaščitne rokavice, krtače, nastavki za čiščenje, čistila in razkužila; v nečistem delu pa je izliv z vročo in hladno vodo ter izlakovalnik za izlivanje umazane vode. Na zalogi se shranjujejo plastične vrečke za pobiranje umazanega perila, smeti, umazanih krp, toaletni papir, papirnate brisače, čistila, bombažne krpe in vileda krpe.